

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-158>

УДК 640.4(477)

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО: РОЗВИТОК В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

IMPLEMENTATION OF TOURISM TECHNOLOGIES IN THE KAMIANETS-PODILSKYI TOURISM INDUSTRY: NOWADAYS DEVELOPMENT

Хоптяр Андрій Юрійович

кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7870-5778>

Опря Богдана Олексіївна

кандидат історичних наук,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6751-1030>

Khoptiar Andrii, Opria Bohdana

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University

Кам'янець-Подільський – місто з давніми традиціями туризму та гостинності. Уже не одне десятиліття до цієї туристичної перлини Поділля щороку приїздять сотні тисяч туристів. Дане дослідження присвячене аналізу актуального стану туристичної індустрії міста Кам'янець-Подільський в контексті реалізації технологій туристичної діяльності та туроперейтингу, зокрема туристичній відвідуваності міста в 2006–2023 рр., діяльності туристичних підприємств на території Кам'янець-Подільського, функціонуванню інформаційно-туристичних центрів, передовим технологіям просування та реалізації локального туристичного продукту. Туристична відвідуваність у зазначені роки характеризується кількома піковими періодами, коли до міста за рік приїздило понад 220-240 тис. туристів. Сьогодні на території міста діє понад 30 туристичних підприємств, головним чином, туристичних агенцій та бюро.

Ключові слова: технології туристичної діяльності, туроперейтинг, туризм, туристична відвідуваність, туристичні потоки, екскурсійна діяльність, культурна спадщина Поділля, Кам'янець-Подільський, туристична індустрія.

This study is a special analysis of the current state of the tourism industry of the city of Kamianets-Podilskyi in the context of the implementation of technologies of tourist activity and tour operating, in particular, the tourist attendance of the city in 2006–2023, the activity of tourist areas of Kamianets-Podilskyi, the functioning of information and tourist centers, also advanced technologies for the promotion and implementation of a local tourist product. As the main research task of the article, the author aims to analyze the current state of the tourism industry of Kamianets-Podilskyi in the context of the implementation of technologies of tourist activity, tour operating and promotion of the tourist product. Author uses multiple scientific methods, such as: analysis, synthesis, comparative method, generalization method etc. The practical significance of the article lies in revealing the current state of the tourism industry in Kamianets-Podilskyi and assessing its potential in the future. Despite the significant number of scientific works, this topic is far from scientific exhaustion. Thus, further analysis of the development trends of the tourism industry in such an important tourist center as Kamianets-Podilskyi is extremely relevant for determining challenges and priority sectors in the coming years. Kamianets-Podilskyi is a city with ancient traditions of tourism and hospitality. For more than a decade, hundreds of thousands of tourists have been coming to this tourist pearl of Podillia every year. Tourist attendance in last 20 years is characterized by several peak periods, when more than 220,000-240,000 tourists per year came to the city in average. Despite Russia's large-scale military aggression on the territory of Ukraine, the tourism industry of Kamianets-Podilskyi continues to function and develop. Dozens of tourism companies and enterprises work in the city, focused on the

sale of tourist products for both domestic and foreign tourism. However, despite quite significant gains, the local tourism industry retains significant unrealized potential. The main obstacles to the development of tourism are the imperfection of the modern legislative framework, the insufficient level of service, as well as the low material security of the majority of the population. All these factors significantly inhibit the growth of both domestic and foreign tourism. At the same time, the russian-Ukrainian war has a negative impact on inbound tourism, which could potentially bring significant profits to the city.

Keywords: technologies of tourist activity, tour operating, tourism, tourist attendance, tourist flows, excursion activity, cultural heritage of Podillia, Kamianets-Podilskyi, tourist industry.

Постановка проблеми. Сьогодні туризм посідає одне із чільних місць в системі світових суспільно-економічних відносин. За визначенням Всесвітньої торгівельної організації, туризм – це діяльність, що пов'язана з переміщенням людини між місцем постійного проживання і проведенням дозвілля. У сучасному світі ця прибуткова галузь економіки набуває важливого значення для господарства окремих регіонів і цілих країн. Вона щорічно зростає на 5 %, і такі темпи за прогнозами аналітиків будуть зберігатись ще щонайменше 15–20 років. Внесок туризму у всесвітній ВВП у 2019 р. (останній рік до пандемії Covid-19) сягнув позначки у понад 10%, він же створив бл. 300 млн робочих місць, обслуговуючи 1,2 млрд туристів. У 2023 р. світовий туризм за сукупністю показників сягнув 90% від допандемійного рівня, а 2024 р. за актуальними прогнозами буде роком повноцінного подолання наслідків пандемії Covid-19 у галузі [10; 18].

Невід'ємною складовою світового туризму є й українська туристична індустрія. Незважаючи на цілий комплекс негативних факторів (російсько-українська війна у 2014–2022 рр., пандемія Covid-19 у 2020–2022 рр., повномасштабне вторгнення росії на територію України, що триває з лютого 2022 р.), туристична галузь в Україні продовжує розвиватись. Станом на 2019 р. наша країна займала 73 місце у світовому рейтингу туристичної привабливості, а в'їзний туристичний потік налічував 13,7 млн осіб [15]. Одним із системотворчих осередків туризму в Україні є Кам'янець-Подільський, що справедливо носить назву «туристичної перлини Поділля». Дане дослідження торкатиметься, насамперед, оцінки передумов і сучасного стану деяких аспектів індустрії туризму в Кам'янці-Подільському, які системно впливають на розвиток туризму усього подільського регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфічні та загальні риси туризму як Поділля в цілому, так і Кам'янця-Подільського зокрема вивчають: С. Баженова, О. Гуменюк, О. Костюк, О. Танасійчук тощо. [1; 2, 4; 9]

Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць, дана тема далека від наукового вичерпання. Таким чином, подальший аналіз тенденцій розвитку туризму в Кам'янці-Подільському є надзвичайно актуальним для визначення викликів та пріоритетів місцевої туристичної галузі в наступні роки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У наявній науковій літературі відсутня інформація про функціонування туристичної індустрії Кам'янця-Подільського в контексті реалізації технологій туристичної діяльності, формування та просування туристичного продукту та інших суміжних процесів.

Постановка завдання. В якості головного дослідницького завдання статті автор ставить за мету проаналізувати сучасний стан індустрії туризму Кам'янця-Подільського в контексті реалізації технологій туристичної діяльності, туropolрейтингу та просування туристичного продукту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Місто Кам'янець-Подільський відоме здавна як культурний, сакральний, паломницький, адміністративний центр історичного регіону України – Поділля. А в останній чверті ХХ – на початку ХХІ ст. місто перетворилось і на Всеукраїнську туристичну перлину. У місті налічується понад 250 пам'яток історії та культури місцевого і національного значення, що у поєднанні з унікальним ландшафтом перетворює Кам'янець-Подільський на потужний туристичний магніт [1; 2]. Місто входить у топ-10 найвідвідуваніших туристичних місць України і щороку до нього прямують сотні тисяч туристів [12; 13]. Пікових значень по туристичним візитам місто досягло у 1985–1990 рр., коли його щороку його відвідували понад 500 тис. туристів. Після доволі скрутного останнього десятиліття ХХ ст. та початку 2000-х років, у 2006–2019 р. динаміка туристичних відвідувань почала стрімко зростати. Загальний обсяг чисельності гостей-туристів, як відвідували музейні об'єкти Кам'янця-Подільського за досліджуванний період становить в середньому понад

202 тис. осіб на рік. Виходячи з цієї інформації, річна кількість туроднів, проведених в межах туристичної інфраструктури Кам'янця-Подільського перевищує 300 тис. [5; 6; 7; 11]. Залежно від зовнішньої та внутрішньої політико-економічної ситуації в країні кількість гостей-туристів у Кам'янці-Подільському з роками відчутно змінювалась. Так, піковими за відвідуваністю у досліджуваний період є 2008 р. (227 тис. туристів), та 2017–2019 рр. (220–240 тис. відвідувачів). При цьому роком-рекордсменом за кількістю туристів і туроднів є 2016 рік, (248 тис. осіб і 372 тис. туроднів відповідно). Згадані роки характеризуються як періоди економічного піднесення в країні, коли стрімко зростала середня заробітна плата і добробут населення. Також, високі показники 2016 р. корелюють з даними про підвищену увагу до Кам'янця-Подільського з боку жителів Східних і Південних регіонів України після Революції гідності 2014 р. і внаслідок відтоку українських туристів з Криму [7]. Водночас, найменші показники кількості туристів спостерігалися у місті у 2013–2015 рр. (140–150 тис. осіб). Таке падіння було спричинене кризовими явищами в економіці та несприятливою внутрішньополітичною ситуацією (анексія Криму, гаряча фаза російсько-українського конфлікту на Сході України). У останній «стабільний» 2019 рік, Кам'янець-Подільський прийняв 227 тис. туристів, при цьому проведено 2134 екскурсії¹ [5; 7].

2020 рік відзначився глобальним скороченням туристичної галузі по всьому світу через карантинні обмеження, введені внаслідок поширення пандемії коронавірусу Covid-19. Всесвітні показники міжнародних туристичних прибуттів знизились в середньому вдвічі, а у деяких країнах – у 3–5 разів. Кам'янець-Подільський, на жаль, на став виключенням із цієї невтішної статистики. У порівнянні із 2019 р. кількість туристичних відвідувань у місті наступного 2020 р. скоротилася майже в 2 рази: до 114 тис. (1394 екскурсії). У 2021 р. внаслідок послаблення карантинних обмежень показники туристичної відвідуваності відчутно зросли – до 191 тис. (1960 екскурсій). 2022 р. за усіма прогнозами мав стати роком відновлення туристичної індустрії міста, однак цьому завадило широкомасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого

2022 р. Чисельність туристичних відвідувань рекордно впала – до 108 тис. осіб та 1843 екскурсії за рік. У 2023 р. внаслідок суттєвого пожвавлення внутрішнього туризму в Західних та Південно-Західних областях показники туристичної відвідуваності Кам'янця-Подільського знову зросли – до 189 тис. та 2989 екскурсій² [6].

Таке скорочення, втім, пожвавило розвиток альтернативних та дистанційних технологій просування місцевого туристичного продукту. У 2020–2022 рр. зусиллями колективу Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за підтримки Кам'янець-Подільської міської ради були розроблені та запущені віртуальні тури міською ратушею, галереєю мистецтв, музеєм старожитностей. У 2023–2024 рр. – проведена цифрова реконструкція Кам'янець-Подільського замку з метою перетворення її в подальшому на повноцінний 3-D тур, на основі технологій доповненої реальності розроблена цифрова реконструкція замкової церкви Покрови Пресвятої Богородиці [3; 8; 17].

В останні роки на території міста продовжують функціонувати численні туристичні підприємства. Всього у Кам'янці-Подільському до 2020 р. функціонувало понад 30 суб'єктів туристичної діяльності – туристичних підприємств. Серед них турагентською діяльністю займалися усі 30 підприємств, страхуванням туристів 15 підприємств, візовою підтримкою – 14, туристичними перевезеннями – 5, екскурсійним обслуговуванням – 11. Станом на осінь 2024 р. у місті функціонує 23 туристичних підприємства (тобто, проглядається скорочення кількості учасників локального туристичного ринку на 23%) [16].

Однією із найбільших туристичних фірм у місті станом на 2024 р. є туристична агенція «Квитки у літо», орієнтована на закордонний туризм. Агенція пропонує тури у більше ніж 40 країн за найпопулярнішими напрямками: Єгипет, Туреччина, Південно-Східна Азія, автобусні тури Європою, Дубаї. Серед інших підприємств, орієнтованих на зовнішній туризм у місті функціонують такі тур агенції, як: «Море море», «Грінвіч тур», «Поїхали з нами», «Mango travel», «TravelOn», «Море турів» та ін. [16].

¹ За інформацією, наданою Туристично-інформаційним центром Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за 2019 р.

² За інформацією, наданою Туристично-інформаційним центром Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за 2020–2022 рр.

Напряг внутрішнього туризму в місті розвиває ціла низка туристичних підприємств, зокрема такі як: «Бюро подорожей та екскурсій», «Втекти з дому», «Вам куди» та ін. Поряд з реалізацією продукту великих українських туроператорів, згадані компанії просувають також локальні авторські тури Поділлям [16].

З 2012 р. у місті активно працює Кам'янець-Подільський туристично-інформаційний центр (ТІЦ), що перебуває у підпорядкуванні Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника та Кам'янець-Подільської міської ради. ТІЦ щороку обслуговує та консулює понад 10 тис. туристів, збирає та опрацьовує туристичну статистику, рекламує та просуває місцевий туристичний продукт. Варто зазначити, що у Кам'янці з 2016 р. функціонує приватний туристичний центр «Шлях Гедиміновичів», створений за підтримки Литовської республіки. До 2022 р. свій «ТІЦ» мав і готель мережі «Reikartz» (з 2023 р. – «Optima Hotels»), однак із початком повномасштабної російсько-

української війни туристично-інформаційний центр при готелі призупинив свою діяльність [6; 7; 11; 14].

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, варто наголосити, що попри широкомасштабну воєнну агресію росії на території України, туристична індустрія Кам'янця-Подільського продовжує функціонувати та розвиватись. У місті працюють десятки туристичних компаній та підприємств, орієнтованих на реалізацію туристичного продукту як для внутрішнього так і зовнішнього туризму. Однак, незважаючи на доволі значущі здобутки, місцева туристична індустрія зберігає відчутний нереалізований потенціал. Головними перепонами на шляху розвитку туризму є недосконалість сучасної законодавчої бази, недостатній рівень сервісу, а також низька матеріальна забезпеченість більшості населення. Усі ці чинники відчутно гальмують зростання як внутрішнього так і зовнішнього туризму. Разом із тим, російсько-українська війна негативно впливає і на в'їзний туризм, який міг би потенційно приносити місту значні прибутки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баженова С., Марусей Т., Опря Б., Хоптяр А. Хмельниччина туристична: історико-культурні, природно-географічні та економічні аспекти розвитку: колективна монографія. Кам'янець-Подільський : в-во Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 2019. 208 с.
2. Баженова С. Е. Сучасний стан туристичної галузі в Хмельницькій області. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2013. Вип. 8. С. 314–315.
3. Віртуальний тур з'явився у Кам'янець-Подільській ратуші. URL: <https://shotam.info/z-iavyvsia-virtualnyu-tur-u-kam-ianets-podilskiy-ratushi/> (дата звернення: 22.11.2024).
4. Гуменюк О. В. Розвиток туризму в Хмельницькій області як складова характеристика міжнародного бізнесу регіону. *Актуальні проблеми розвитку рекреаційного бізнесу в Україні та підвищення його конкурентоспроможності*. 2014. Вип. 1. С. 27.
5. Звіт Кам'янець-Подільської міської ради за 2019 р. URL: <https://www.3849.com.ua/news/2600827/zvitmihajla-simaskevica-za-2019-rik> (дата звернення: 22.11.2024).
6. Звіт про виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку Кам'янець-Подільської міської територіальної громади за 2023 рік. URL: <https://kam-pod.gov.ua/novini/town-news/item/49959-zvit-pro-vykonannia-prohramy-sotsialnoekonomichnoho-ta-kulturnoho-rozvytku-kamianetspodilskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady-za-2023-rik>. (дата звернення: 22.11.2024).
7. Кам'янець туристичний. Статистика відвідуваності музейних об'єктів КПДІМЗ у 2019 р. URL: <http://muzeum.in.ua/turystychno-informatsiyni-tsentri.html> (дата звернення: 22.11.2024).
8. Кам'янець-Подільська фортеця отримала точну 3D-копію URL: https://ye.ua/sypilstvo/70623_Kam_yanec_Podilska_fortecya_otrimala_tochnu_3D_kopiyi.html (дата звернення: 22.11.2024).
9. Костюк О.М. Туристичні ресурси і розробка туру Хмельницькою областю. URL: <http://tourismbook.com/books/-book-42/chapter-1451/>. (дата звернення: 22.11.2024).
10. Міжнародний туризм у 2023 році досягне майже 90% від допандемічного рівня – UNWTO. URL: <https://insurancebiz.org/discuss/analysis/detail.php?ID=9922> (дата звернення: 22.11.2024).
11. Новий туристичний сезон у Кам'янці-Подільському проходить під трендом прозорої сплати податків готельєрами та рестораторами. URL: <http://km.sfs.gov.ua/-media-ark/news-ark/370083.html> (дата звернення: 22.11.2024).
12. Перспективи розвитку туризму Хмельницької області. URL: <http://tourism-book.com/books/book42/chapter-1451/> (дата звернення: 22.11.2024).

13. Стало відомо скільки туристів відвідали Кам'янець за 2018 рік. URL: <https://kr.20minut.ua/Podii/stalovidomo-skilki-turistiv-vidvidali-kamyanets-za-2018-rik-10738856.html>. (дата звернення: 22.11.2024).
14. Туристична галузь Кам'янця-Подільського, як один із факторів сталого розвитку міста. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/3_savchuk_turyzm_kamyanec-podilsky-11.pdf. (дата звернення: 22.11.2024).
15. Туристичний барометр України 2009-2019. URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-statistics-barometer-2019.pdf>. (дата звернення: 22.11.2024).
16. Туристичні підприємства Кам'янця-Подільського. URL: <https://list.in.ua/%D0%9A%D0%B0%D0%BC%27%D1%8F%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C-%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9/%D0%A2%D1%83%D1%80%D1%84%D1%96%D1%80%D0%BC-%D0%B8> (дата звернення: 22.11.2024).
17. У галереї мистецтв Кам'янця-Подільського з'явився 3-D тур. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/620243261b9e2/> (дата звернення: 22.11.2024).
18. World Tourism Barometer and Statistical Annex, May 2024. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/abs/10.18111/wtobarometereng.2024.22.1.2> (дата звернення: 22.11.2024).

REFERENCES:

1. Bazhenova S., Marusei T., Opria B., Khoptiar A. (2019) Khmelnychchyna turystychna: istoryko-kulturni, pryrodno-geohrafichni ta ekonomichni aspekty rozvytku: kolektyvna monohrafiia [Khmelnytskyi tourism: historical-cultural, natural-geographic and economic aspects of development: a collective monograph]. Kamianets-Podilskyi. 208 p.
2. Bazhenova S.E. (2013) Suchasnyi stan turystychnoi haluzi v Khmelnytskii oblasti. [The current state of the tourism industry in the Khmelnytskyi region]. *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Ekonomichni nauky*. Vol. 8. P 314-315.
3. Virtualnyi tur z'явиavsia u Kam'ianets-Podilskii ratushi [A virtual tour appeared in the Kamianets-Podilskyi town hall]. Available at: <https://shotam.info/z-iavyavsia-virtualnyy-tur-u-kam-ianets-podilskiy-ratushi/> (Accessed 22.11.2024).
4. Humeniuk O. V. (2014) Rozvytok turyzmu v Khmelnytskii oblasti yak skladova kharakterystyka mizhnarodnoho biznesu rehionu [The development of tourism in the Khmelnytskyi region as a component characteristic of the region's international business]. *Aktualni problemy rozvytku rekreatsionoho biznesu v Ukraini ta pidvyshchennia yoho konkurentospromozhnosti*. Vol 1. P. 27.
5. Zvit Kamianets-Podilskoi miskoi rady za 2019 r. [Report of the Kamianets-Podilskyi City Council for 2019]. Available at: <https://www.3849.com.ua/news/2600827/zvitmihajla-simaskevica-za-2019-rik> (Accessed 22.11.2024).
6. Zvit pro vykonannia Prohramy sotsialno-ekonomichnoho ta kulturnoho rozvytku Kamianets-Podilskoi miskoi terytorialnoi hromady za 2023 rik [Report on the implementation of the Program of Socio-Economic and Cultural Development of the Kamianets-Podilskyi Urban Territorial Community for 2023]. Available at: <https://kam-pod.gov.ua/novini/town-news/item/49959-zvit-pro-vykonannia-prohramy-sotsialnoekonomichnoho-ta-kulturnoho-rozvytku-kamianetspodilskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady-za-2023-rik> (Accessed 22.11.2024).
7. Kamianets turystychnyi. Statystyka vidviduvanosti muzeinykh ob'ektiv KPDIMZ u 2019 r. [Kamianets touristic. Statistics of display of museum objects of KPDIMZ in 2019]. Available at: <http://muzeum.in.ua/turystychno-informat-siinyi-tsentr.html> (Accessed 22.11.2024).
8. Kamianets-Podilska fortetsia otrymala tochnu 3D-kopiiu [Kamianets-Podilskyi fortress received an exact 3D copy]. Available at: https://ye.ua/sypilstvo/70623_Kam_yanec_Podilska_fortecya_otrymala_tochnu_3D_kopiyi.html (Accessed 22.11.2024).
9. Kostiuk O.M. Turystychni resursy i rozrobka turu Khmelnytskoiu oblasti [Tourist resources and tour development of Khmelnytskyi region]. Available at: <http://tourismbook.com/books/-book-42/chapter-1451/> (Accessed 22.11.2024).
10. Mizhnarodnyi turizm u 2023 rotsi dosiahne maizhe 90% vid dopandemiinoho rivnia – UNWTO [International tourism in 2023 will reach almost 90% of the pre-pandemic level]. Available at: <https://insurancebiz.org/discuss/analysis/detail.php?ID=9922> (Accessed 22.11.2024).
11. Novyi turystychnyi sezon u Kam'iansi-Podilskomu prokhodytyme pid trendom prozoroj splaty podatkov hotelieramy ta restoratoramy [The new tourist season in Kamianets-Podilskyi will take place under the trend of transparent payment of taxes by hoteliers and restaurateurs]. Available at: <http://km.sfs.gov.ua/-media-ark/news-ark/370083.html> (Accessed 22.11.2024).
12. Perspektyvy rozvytku turyzmu Khmelnytskoi oblasti [Prospects for the development of tourism in the Khmelnytsky region]. Available at: URL: <http://tourism-book.com/books/book42/chapter-1451/> (Accessed 22.11.2024).

13. Stalo vidomo skilky turystiv vidvidaly Kamianets za 2018 rik [It became known how many tourists visited Kamianets in 2018]. Available at: <https://kp.20minut.ua/Podii/stalovidomo-skilki-turystiv-vidvidali-kamyanets-za-2018-rik-10738856.html>. (Accessed 22.11.2024).
14. Turystychna haluz Kamiansia-Podilskoho, yak odyn iz faktoriv staloho rozvytku mista [The tourist industry of Kamianets-Podilskyi, as one of the factors of sustainable development of the city]. Available at: https://auc.org.ua/sites/default/files/3_savchuk_turyzm_kamyanec-podilskyy-11.pdf. (Accessed 22.11.2024).
15. Turystychnyi barometr Ukrainy 2009–2019 [Tourist barometer of Ukraine 2009–2019]. Available at: <https://nto.ua/assets/files/ntou-statistics-barometer-2019.pdf>. (Accessed 22.11.2024).
16. Turystychni pidpriemstva Kamiansia-Podilskoho [Tourist enterprises of Kamianets-Podilskyi]. Available at: <https://list.in.ua/%D0%9A%D0%B0%D0%BC%27%D1%8F%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C-%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9/%D0%A2%D1%83%D1%80%D1%84%D1%96%D1%80%D0%BC%D0%B8> (Accessed 22.11.2024).
17. U halerei mystetstv Kamiansia-Podilskoho z'явився 3-D tur [A 3-D tour appeared in the Kamianets-Podilskyi art gallery]. Available at: <https://www.istpravda.com.ua/short/620243261b9e2/> (Accessed 22.11.2024).
18. World Tourism Barometer and Statistical Annex, May 2024 Available at: <https://www.e-unwto.org/doi/abs/10.18111/wtobarometereng.2024.22.1.2> (Accessed 22.11.2024).